

Dames en Heren,

We zijn hier vandaag allemaal samen om te herdenken, om niet te vergeten en vooral om ervoor te zorgen dat het meest onmenselijke uit onze Westerse geschiedenis, de Shoah, zich nooit meer herhaalt.

De spreuk die we zonet tijdens onze wandeling meedroegen, moet ons blijven waarschuwen.

‘Wie vergeet, is gedoemd te herhalen.’

Laat ons nooit vergeten dat het leed van de Shoah zijn oorsprong vond in het verkeerdelijk zien van onderscheid tussen mensen. In het uitvergrooten van kleine verschillen. In het mensen doen geloven dat de andere, omwille van die verschillen, niet gelijkwaardig zou zijn.

Het groter en zogenaamd onoverkomelijk maken van kleine verschillen heeft stilaan geleid tot een grote onverdraagzaamheid tegen bepaalde groepen mensen en uiteindelijk tot de verschrikkelijke wreedheden die zich jarenlang tegen Joden en andere groepen konden voltrekken.

De premier gaf het eerder dit jaar al aan in het parlement: de Shoah kwam er niet van vandaag op morgen, maar was het dramatische hoogtepunt van een reeks beslissingen zonder enig moreel kompas. Het resultaat van een morele grens die steeds verder naar achteren werd geschoven.

Vandaag zien we sommige groepen opnieuw evolueren naar onverdraagzaamheid. Naar het uitvergrooten van verschillen in plaats van het focussen op wat ons bindt.

Delphine Horvilleur, een Franse rabbijn die ik een paar jaren geleden ontdekt heb dankzij haar podcasts en prachtige boeken, ziet daar de malaise van een samenleving in, die afreageert waar ze zelf niet mee in het reine kan komen en wijst op onze huidige obsessie met identiteit. ‘Opeens zijn we omringd door heel veel mensen die zich afvragen wie zij werkelijk zijn, wie zij van oorsprong waren.’

Wie, volgens haar, volledig in beslag genomen wordt door de vraag wat je pure, niet-besmette, authentieke zelf is, wordt al heel snel allergisch voor de ander.

Laat ons hier ook herinneren dat Jodenhaat geen gewone xenofobie is. Antisemitisme is geen uiting van simplistisch racisme. Antisemitisme onderscheidt zich van andere vormen van discriminatie door de unieke historische betekenis en context die onze wereld veranderde. Door de blinde en doctrinale uitvoering in een heel continent.

Precies daarom verdient dit een bijzondere plaats in onze taal en geschiedenis. Precies daarom moeten we EXTRA waakzaam blijven voor uitingen van jodenhaat. De woorden die we hanteren doen er toe en zijn vaak niet onschuldig.

Ze laten ons toe onrustwekkend tendenzen snel te identificeren en bekampen. Met kennis van de geschiedenis en met hoop op een nooit meer terugkeren van dergelijke ongeziene haat.

Als universalist, wordt ik diep geraakt door de boodschap van Delphine Horvilleur als ze waarschuwt voor het verdwijnen van het universalisme. Voor de verschuiving van een universeel politiek bewustzijn naar een identiteitsbewustzijn, waarin de bijzonderheden van sommigen of anderen centraal staan en waarin je enkel begrip zou mogen opbrengen voor de groep die aanleunt bij jouw identiteit. Alsof je joods zou moeten zijn om tegen antisemitisme te vechten of gay om tegen homofobie te vechten.

De taak van herdenken is ook niet beperkt tot de Joodse gemeenschap; het is een collectieve verantwoordelijkheid die op ons allen rust, ongeacht onze afkomst of overtuiging. Of men nu Joods is of niet, het is aan ons allen om voortdurend de diepgaande betekenis van een van de donkerste perioden uit geschiedenis, met name de Shoah, te belichten. Opdat dergelijke onmenselijkheid nooit meer voorvalt.

Niet alleen ons universalisme krijgt het vandaag hard te verduren. Ook **onze democratie** staat onder druk doordat ze steeds vaker onderhevig is aan die obsessie met identiteit, maar ook aan aan polarisering en haat.

Laten we dus niet vergeten waarom we moeten verder bouwen aan een vrije, aan een democratische samenleving. Aan een samenleving waarin iedereen zichzelf kan zijn en waarin we iedereen als gelijkwaardig en universeel zien. Die uitdaging is groot vandaag, maar we moeten samen blijven geloven dat het kan en samen vechten tegen de negatieve spiraal waar sommigen ons toe willen dwingen.

Want ook dat mogen we niet vergeten uit de Shoah. Dat heel veel mensen zijn blijven vechten tegen het kwade en tegen het onrecht. Dat er heel wat mensen hun leven geriskeerd hebben om het leven van Joodse families te redden. Door hen bijvoorbeeld te verbergen in kloosters, of door katholieke doopregisters te vervalsen.

Onlangs was ik in mijn eigen gemeente, Sint-Pieters-Woluwe, aanwezig bij de herdenking van de razzia op het institut Gatti de Gamond. In de vroege ochtend van 12 juni 1943 was de lerares Andrée Geulen, toen amper 22 jaar oud, in dat internaat getuige van de aanhouding van 12 Joodse kinderen. Ook de directeur die hen hielp onderduiken werd samen met zijn gezin opgepakt. Slechts één van hen overleefde de gruwel die volgde.

Die verschrikkelijke ervaring wakkerde de strijd lust van Andrée Geulen tegen het onrecht dat de Shoah verrichtte, nog verder aan. In de jaren die volgden liet ze samen met de andere leden van haar vrouwelijke verzetsgroep meer dan 2000 Joodse kinderen ontsnappen aan de deportaties. Ze hielp hen aan een onderduikadres en bracht hen onder bij katholieke families en in kloosters. Ze liet ook een driehonderdtal kinderen bij zichzelf schuilen. Door een ingenieus systeem van schriftjes kon ze die kinderen na de oorlog de ook nog herenigen met hun familie.

Zoals Geulen waren er duizenden. Duizenden die vochten tegen de wreedheden en streken tegen het onrecht.

Laat ons dus zeker ook deze verhalen niet vergeten. Laat ons zeker niet vergeten dat er altijd mensen zijn die het goede zien, dat er altijd mensen zijn die helpen.

Het goede hoeft niet groot te zijn en kan zelfs uit een paar enkele woorden bestaan. Het terechtwijzen van een ongepaste opmerking, het helpen van iemand in nood. Kansen bieden, op brede schaal zoals Sant'Egidio dat vandaag doet maar ook individueel. Elke positieve actie maakt een verschil.

Laat ons dat niet vergeten.